SFÂNTUL CUVIOS GHEORGHE ARHIMANDRITUL

(1730-1806),

Starețul Mănăstirilor Cernica și Căldărușani,

înnoitor al isihasmului românesc

Arhim. dr. Nectarie Șofelea (coord.)

SFÂNTUL CUVIOS GHEORGHE ARHIMANDRITUL

(1730-1806),

Starețul Mănăstirilor Cernica și Căldărușani,

înnoitor al isihasmului românesc

Cuvântul Vieții
București • 2022

Redactori: Sebastian Nazâru, Ionuț Vișan

Corectori: Preot Adrian Agachi, Alexandru-Ștefăniță Matache

Layout și coperta: Daniela Gabriela Pascu

Fotografii realizate de George Ioniță

Ilustrații: coperta 1 – Icoană în mozaic a Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica (Salonul Sfinții Români al Reședinței Patriarhale)

coperta 4 – Racla în care sunt depuse sfintele moaște ale Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica (naosul bisericii *Sfântul Mare Mucenic Gheorghe* – Mănăstirea Cernica)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Sfântul Cuvios Gheorghe Arhimandritul (1730-1806), starețul Mănăstirilor Cernica și Căldărușani, înnoitor al isihasmului românesc / coord.: arhimandrit dr. Nectarie Șofelea. - București : Cuvântul vieții, 2022
ISBN 978-606-9698-29-7

I. Nectarie Șofelea, arhimandrit (coord.)

2

Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate Editurii *Cuvântul Vieții*.
Orice reproducere, totală sau parțială, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform *Legii drepturilor de autor*.

© 2022 Editura *Cuvântul Vieții*
Intrarea Miron Cristea, nr. 9, Sector 4, București
+4 0729 80 30 30
redactia@edituracuvantulvietii.ro

Tipărit la Tipografia Cărților Bisericești
tipografia@patriarhia.ro

Cuprins

Arhim. dr. Nectarie Șofelea, exarhul Arhiepiscopiei Bucureștilor
Cuvânt înainte
Importanța *Testamentului* Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica
și Căldărușani pentru înnoirea isihasmului paisian în Țara Românească / 7

Protasie Ieromonahul
Viața Starețului Gheorghe de la Cernica / 21

Monahul Casian Cernicanul
Istoria Sfintelor Mănăstiri Cernica și Căldărușani / 35

Tomos sinodal al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române
privind canonizarea Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica / 97

Pr. acad. Dumitru Stăniloae
Sfântul Calinic, starețul Gheorghe și spiritualitatea ortodoxă integrală / 101

Pr. acad. Dumitru Stăniloae
Din istoria isihasmului în Ortodoxia română (extras) / 127

†Mihail Filimon, episcopul ortodox român al Australiei și Noii Zeelande
Preacuviosul Părinte Gheorghe, starețul mănăstirilor Cernica și Căldărușani.
Propuneri pentru canonizare / 133

Pr. dr. Florin Șerbănescu
Sfântul Cuvios Gheorghe de la Cernica. Argumente pentru canonizare / 153

Pr. dr. Florin Șerbănescu
Curentul monahal neoisihast paisian la Mănăstirea Căldărușani.
Temeiuri de orânduire a vieții de obște / 183

Arhim. Ioanichie Bălan
Sfântul Cuvios Gheorghe de la Cernica. Fapte și cuvinte de învățătură / 213

Arhim. Macarie Ciolan
Locul neoisihasmului în cultura și spiritualitatea românească / 229

Arhim. dr. Chesarie Gheorghescu
Cuviosul Gheorghe de la Cernica / 241

Arhim. Athanasie Gladcovschi
Gheorghe Arhimandritul, starețul Mănăstirii Cernica / 255

Protos. Ieronim Stanciu
Portretul spiritual al Starețului Gheorghe / 265

Arhim. Ciprian Zaharia
Paisianismul și spiritualitatea cernicană / 269

Arhim. Macarie Ciolan
Zăbavă pentru timp de împlinire duhovnicească.
Manuscrisul românesc BAR 2.742
(prezentare, transcriere, diortosire) / 293

Gheorghe Vasilescu
Proclamarea canonizării Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica / 305

Cuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Teoctist
cu ocazia proclamării canonizării
Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica / 319

Preafericitul Părinte Patriarh Daniel
Sfântul Cuvios Gheorghe – un isihast nemțean stareț la
Mănăstirile Cernica și Căldărușani / 327

Arhim. Macarie Ciolan, starețul Mănăstirii Cernica (2001-2010)
Sfântul Cuvios Gheorghe – rugător neîncetat,
mijlocitor și împlinitor al nevoințelor duhovnicești/ 331

Documentar fotografic / 337

Importanța *Testamentului* Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica și Căldărușani pentru înnoirea isihasmului paisian în Țara Românească

Arhim. dr. Nectarie Șofelea,
exarhul Arhiepiscopiei Bucureștilor

Sfântul Cuvios Gheorghe de la Cernica și Căldărușani[1], unul dintre cei mai apropiați ucenici ai Sfântului Cuvios Paisie de la Neamț[2], care l-a urmat pe acesta de la Sfântul Munte Athos la

[1] Despre Sfântul Cuvios Gheorghe de la Cernica și Căldărușani, avem o serie de date biografice în cele două versiuni ale vieții acestuia: prima a fost alcătuită de către ucenicul său, ieromonahul Protasie, între anii 1807-1810, iar cea de-a doua, de către monahul Casian, în anul 1870, care adaugă și *Diata* sa din 1785. Din aceste biografii aflăm că starețul Gheorghe era originar din Transilvania, de unde și numele de „Gheorghe Ardeleanul". A plecat de tânăr la Sfântul Munte, unde a fost rasoforit la Mănăstirea Vatoped, apoi călugărit și preoțit la schitul *Sfântul Ilie*, în obștea Sfântului Paisie de la Neamț, stând sub ascultarea acestuia un sfert de secol: „având spre adevărată pildă pe cei 24 de ani ai supunerii mele, când am fost sub ocârmuirea dreptului bătrân, chir Paisie, starețul meu" („Diata sau testamentul starețului Gheorghe", vezi *infra* p. 63).

[2] Supranumit chiar „Gheorghe *paisiotul*"; astfel, într-un manuscris de la Mănăstirea Cernica, cuprinzând scrierile Sfinților Varsanufie și Ioan, datat cu anul 1796, se află însemnarea „înainte-stătător al soborului fiind Preacuvioșia sa chir Gheorghe arhimandritul paisiotul" (N. Iorga, „Manuscriptele Mănăstirii Cernica", *Biserica Ortodoxă Română*, 36 [1902], 2-3, p. 226).

mănăstirile Dragomirna[3], Secu[4] și Neamț[5], este cel care a rânduit în două dintre mănăstirile Țării Românești, Cernica și Căldărușani, viețuirea de obște după rânduiala isihastă, statornicită de Sfântul Cuvios Paisie de la Neamț în mănăstirile din Moldova în care acesta a viețuit[6].

Sfântul Cuvios Gheorghe, la rugămintea arhimandritului Macarie, de asemenea ucenic al Sfântului Paisie, și a Mitropolitului Grigorie al II-lea (1760-1787), a venit, în anul 1781, în Țara Românească spre a reînvia viața monahală la Cernica, cârmuită duhovnicește de acesta, dimpreună cu Mănăstirea Căldărușani, începând cu anul 1794.

Organizând obștea Mănăstirii Cernica, Sfântul Cuvios Gheorghe a elaborat un așezământ de organizare spre a întări călugării de

---

[3] Sfântul Paisie de la Neamț, împreună cu obștea sa, s-a instalat la Dragomirna în luna septembrie a anului 1763, unde a organizat viața monahală punând la baza ei un așezământ elaborat cu aprobarea mitropolitului Gavriil Calimachi, după modelul regulilor Sfinților Vasile cel Mare, Teodor Studitul și Nil Sorski (cf. pr. Elia Citterio, „Un stareț și autobiografia lui", în: Paisie de la Neamț, *Autobiografia și Viețile unui stareț urmate de Așezăminte și alte texte*, ediție adăugită, Sibiu, Ed. Deisis, [3]2015, p. 9).

[4] După anexarea Bucovinei la Imperiul Habsbugic în anul 1775, în urma războiului ruso-turc dintre anii 1768-1774, Sfântul Paise, împreună cu obștea sa formată din peste 300 de monahi, s-a refugiat la Mănăstirea Secu (cf. E. Citterio, „Un stareț și autobiografia lui", p. 11).

[5] La praznicul Adormirii Maicii Domnului din anul 1779, Sfântul Paisie, cu o parte a obștii sale, s-a stabilit la Neamț, fără însă a părăsi conducerea Mănăstirii Secu. Dintr-o scrisoare adresată domnitorului Constantin Moruzi al Moldovei, reiese că Sfântul Paisie s-a mutat de la Mănăstirea Secu la Neamț la porunca acestui domnitor: „venirea mea la această sfântă mănăstire n-a fost după căutarea sau voirea mea, ci după hotărârea și porunca Măriei Tale și a Preasfințitului Stăpân" (Sf. Paisie de la Neamț, „Către Domnitorul Moldovei Constantin Moruzi", în: *Cuvinte și scrisori duhovnicești*, vol. II, publicate după traduceri vechi revăzute, cu note și comentarii de Valentina Pelin, Iași, Ed. Doxologia, [2]2010, p. 236).

[6] Despre *Așezământul vieții de obște de la Mănăstirea Dragomirna* al Sfântului Paisie, a se vedea îndeosebi: Sf. Paisie de la Neamț, *Cuvinte și scrisori duhovnicești*, vol. II, pp. 109-136 și Paisie de la Neamț, *Autobiografia*, pp. 459-483.

aici, sigur sub influența *Așezământului vieții de obște de la Mănăstirea Dragomirna* alcătuit de Sfântul Paisie de la Neamț. „După așezarea starețului Paisie, cu cei 64 de ucenici, la Mănăstirea Dragomirna, în luna septembrie 1763, Mitropolitul Moldovei a dorit să fie înștiințat despre rânduiala și așezământul acestei obști monahale. Starețul Paisie îi răspunde fără amânare, scrisoarea lui fiind cunoscută drept *Așezământul vieții de obște de la Mănăstirea Dragomirna din 1763*. Din cele 18 puncte enumerate, 9 se referă la așezământul vieții de obște propriu-zis, celelalte, cu toate că au în continuare o numerotare consecutivă, sunt totuși delimitate printr-un subtitlu (atestat numai în versiunea slavonă a textului) și sunt consacrate altor aspecte ale rânduielii monahale și unor chestiuni gospodărești. Într-o formă redactată și mai scurtă, cele 9 puncte ale *Așezământului* se regăsesc în varianta *Așezământului din 1778 de la Secu*, ceea ce vine să ne confirme încă o dată că obștea paisiană a avut unul și același așezământ la Athos, la Dragomirna, Secu și Neamț”[7].

Rânduiala paisiană constă în viața chinovială cu respectarea strictă a pravilei călugărești athonite, sărăcia desăvârșită și de bunăvoie, asceză, ascultare și smerenie, slujbele după tipic, începând cu toate cele șapte Laude zilnice, munca, rânduită de cel mai mare după priceperea și puterea fiecăruia, unită cu rugăciunea continuă a inimii, practicată după tradiția palamită, citirea cărților sfinte atât la chilie, cât și în sobor și, în primul rând, spovedania, respectarea rânduielii meselor de obște la trapeză și a duhului tăcerii, traducerea scrierilor filocalice din limba greacă etc. Astfel, se poate vedea că el se înscrie, prin toate aceste recomandări duhovnicești, în tradiția isihastă athonită, care de multă vreme era statornicită în Țările Române, tradiție intensificată cu precădere de povățuitorul său, Sfântul Cuvios Vasile de la Poiana Mărului[8]. „Propriu-zis, contribuția lui [Sfântului Paisie

[7] Sf. Paisie de la Neamț, *Cuvinte și scrisori duhovnicești*, vol. II, p. 113, n. 3.

[8] Despre tradiția isihastă la români și contribuția adusă de Sfântul Vasile de la Poiana Mărului, a se vedea: Sf. Stareț Vasile de la Poiana Mărului, *Introduceri în*

de la Neamț – n. ns.] a fost una nu atât de înnoire sau de adâncire a vieții duhovnicești, ci mai mult una de ordin cultural, de multiplicare, de revizuire și de difuzare a scrierilor duhovnicești"[9]. Nu poate fi trecută cu vederea profunzimea vieții duhovnicești în mănăstirile cu rânduială chinovitică (de obște) pe care a realizat-o Sfântul Paisie de la Neamț. Sigur că aceasta nu era o noutate, viețuitorii din sihăstriile Țărilor Române practicând rugăciunea lui Iisus cu mult înainte de Sfântul Paisie, însă noutatea este mutarea ei în viața de obște, în urma experienței dobândite la Sfântul Munte Athos: „În vremea lui, Mănăstirea Neamț semăna cu un nou Athos. Cuviosul Paisie a făcut trei lucruri deosebite aici la Neamț: a înmulțit ceea ce a găsit în experiența și viața duhovnicească a călugărilor români; a adunat ceea ce trebuia să mai adune, și anume manuscrise grecești care trebuiau traduse în slavonă și română; a dăruit celor care nu o aveau, spiritualitatea isihastă plămădită, înmulțită, intensificată aici, la Neamț"[10].

Deci, *Testamentul* (*Diata*) Sfântului Gheorghe are la bază îndrumările înscrise în *Așezământul* în 18 puncte pe care l-a prezentat Sfântul Paisie Velicicovschi în memoriile sale adresate arhiereilor Moldovei în 1763, anul instalării sale la Dragomirna. „Dar trebuie să precizăm că starețul Gheorghe, așezându-se la Cernica și restaurând aici și apoi la Căldărușani viața monahală de obște, n-a adus aici conținutul spiritualității paisiene fără nicio modificare"[11].

---

rugăciunea lui Iisus și isihasm, studiu de Dario Raccanello, traducere de diac. Ioan și Maria-Cornelia Ică jr, Sibiu, Ed. Deisis, 2009.

[9] Pr. acad. Dumitru Stăniloae, „Din istoria isihasmului în Ortodoxia românească", în: *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. VIII, trad., introducere și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2013, p. 675.

[10] †Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, „Vocație și destin filocalic la români", în: Virgil Cândea (ed.), *Românii în reînnoirea isihastă. Studii închinate Cuviosului Paisie de la Neamț la bicentenarul săvârșirii sale, 15 noiembrie 1994*, Iași, Ed. Trinitas, 1997, p. 11.

[11] Pr. acad. Dumitru Stăniloae, „Predica la slujba de canonizare a Sfântului Calinic de la Cernica, 23 octombrie 1955 [Sfântul Calinic, starețul Gheorghe și spiritualitatea ortodoxă integrală]", *Biserica Ortodoxă Română*, 73 (1955), p. 1161 [vezi *infra* p. 105].

Astfel, coordonatele principale ale *Așezământului de la Dragomirna* se pot observa în *Testamentul* Sfântului Cuvios Gheorghe fără a face un efort deosebit, însă cercetările întreprinse până acum au încercat și au izbutit să arate și trăsăturile specifice acestui testament duhovnicesc, care îl diferențiază de cel al Sfântului Cuvios Paisie de la Neamț.

Testamentul Sfântului Cuvios Gheorghe a fost alcătuit în duhul așezământului paisian, în 1785, pe când se afla la Mănăstirea Cernica, lovit fiind de o boală grea, din care a crezut că nu va mai scăpa cu viață, ceea ce l-a făcut să-și alcătuiască testamentul duhovnicesc. *Testamentul*, aprobat de mitropolitul Grigorie și întărit cu sigiliu la 13 martie același an, a devenit rânduiala duhovnicească de viețuire în obștea cernicană, iar din anul 1794, de când a preluat și cârmuirea duhovnicească a Mănăstirii Căldărușani, a fost și pentru această chinovie principalul dreptar al viețuirii duhovnicești.

Rânduiala așezată de Sfântul Cuvios Gheorghe a fost întărită în anul 1797 printr-un hrisov emis de domnitorul Alexandru Ipsilanti: „Orânduielile statornicite în sânul obștii Căldărușanilor au primit confirmarea și întărirea unor importante hrisoave domnești. Cel dintâi [...] a fost emis de Alexandru Ipsilanti Voievod, la 27 aprilie 1797, în cea de-a doua domnie a sa în Țara Românească (17 aug. 1796-22 nov. 1797). În conceperea conținutului său, cu binecuvântarea mitropolitului Dositei Filitti și cu sprijinul arhimandritului Macarie de la Mitropolie, starețul Gheorghe a avut, desigur, un rol de primă însemnătate. Prevederile privind rânduiala vieții monahale și administrarea mănăstirii sunt direct următoare spiritului diatei marelui stareț, ce devenise temei îndreptător odată cu venirea sa la Căldărușani, în 1794”[12].

[12] Pr. prof. dr. Florin Șerbănescu, „Orânduirea vieții de obște la Mănăstirea Căldărușani în vremea curentului paisian”, în: Pr. dr. Ștefan Zară (coord.), *Rânduieli ale viețuirii monahale în ctitoriile Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica*, (Studia Academica, 5), Râmnicu-Vâlcea, Ed. Praxis, 2016, p. 65.

Este neîndoielnică aprecierea de care s-a bucurat acest *Testament* al Cuviosului Gheorghe, starețul Cernicăi și Căldărușanilor, dovadă fiind și numeroasele manuscrise care au copiat textul acestuia. Astfel, schimonahul Policarp, în anul 1842, nota: „S-a scris de mine acum, în zilele cuviosului părintelui nostru chir Calinic Arhimandritul, diadohul [moștenitorul, urmașul – n.ns.] răposatului întru fericire"[13]. De asemenea, monahul Rafail de la Căldărușani mărturisea, în anul 1851, că: „S-au scris această diată de mine sub iscălitură întocmai, ca să se afle și la Sfânta Mănăstire Căldărușani, unde încă mai sunt în viață din ucenicii răposatului Gheorghe starețul, Cernicanul"[14]. Un alt lucru care dovedește prețuirea deosebită a *Diatei* de către ucenicii Starețului Gheorghe este continuarea acestei tradiții testamentare duhovnicești de către ei prin sfaturi asemănătoare, de multe ori preluate identic: *Povățuirile starețului Dorotei către monahii de la Căldărușani* (1807)[15], *Pravila și povățuirile starețului Calinic* (1846)[16], *Povățuirea starețului Calinic către monahii de la Cernica* (1851)[17].

Testamentul starețului Gheorghe este un îndreptar al vieții monahale sub influența curentului paisian, cu anumite note personale, ceea ce îl face pe Pr. prof. Dumitru Stăniloae să vorbească despre o „spiritualitate integrală"[18] în viața duhovnicească de la

---

[13] Econ. D. Furtună, *Ucenicii starețului Paisie în mânăstirile Cernica și Căldărușani*, București, Ed. Nemira, 2002, p. 61.

[14] D. Furtună, *Ucenicii starețului Paisie...*, p. 61.

[15] D. Furtună, *Ucenicii starețului Paisie...*, pp. 135-142 [republicat în: *Sfinții stareți Gheorghe și Calinic de la Cernica*, pp. 167-176]. Detalii despre aceste povățuiri a se vedea și la Pr. F. Șerbănescu, „Orânduirea vieții de obște...", pp. 61-65.

[16] D. Furtună, *Ucenicii starețului Paisie...*, pp. 143-151 [republicat în: *Sfinții stareți Gheorghe și Calinic de la Cernica*, pp. 241-258].

[17] Cuprinsă în: Arhim. Anastasie Baldovin, „Viața Sfântului Calinic [editată de C. Erbiceanu]", *Biserica Ortodoxă Română*, 22 (1898-1899), pp. 1044-1045 [republicat în: *Sfinții stareți Gheorghe și Calinic de la Cernica*, pp. 259-260].

[18] Pr. D. Stăniloae, „Din istoria isihasmului în Ortodoxia românească", p. 677, vezi și Pr. D. Stăniloae, „Sfântul Calinic, starețul Gheorghe și spiritualitatea ortodoxă

mănăstirile Cernica și Căldărușani în acea vreme. Aceasta este structurată în șapte trepte, ce formează o scară duhovnicească: „Scara gânditoare duhovnicească, întemeiată pe darul cunoștinței cel firesc și drept măsurată după starea vremii de acum. Prin a<le> cărei bine tocmite suișuri să poată și cel mai mic dintre frați a se ridica cu mintea de pe pământ către dorita moștenire cea fiască"[19], alcătuind un adevărat „canon de aleasă viețuire monahicească pentru călugării de la Cernica și Căldărușani. Povețele îmbracă o formă cât se poate de realistă, bine cântărită și adaptată la concretul ascezei celor ce viețuiesc în obște"[20]. Nu este greu a se vedea înrâurirea *Scării* Sfântului Ioan Sinaitul (Scărarul), atât asupra structurării sfaturilor duhovnicești, cât și asupra conținutului concret al acestora. Importanța cărții Sfântului Ioan Scărarul în învățătura și viețuirea Sfântului Paisie de la Neamț și a ucenicilor săi este capitală[21], ca de altfel asupra întregii spiritualități creștine.

În acest sens, nu poate fi surprinzător că Sfântul Cuvios Gheorghe, ucenicul Sfântului Paisie, își organizează povețele duhovnicești testamentare într-o scară, alcătuită din șapte trepte, astfel:

Treapta întâi: Ascultarea – supunerea fraților unul către altul[22].

Treapta a doua: Liniștea sufletească – frații veniți de curând în mănăstire, dacă nu se vor putea supune rânduielilor obștii și vor fi

integrală", *Biserica Ortodoxă Română*, 73 (1955), pp. 1159-1172 [republicat în: *Sfinții stareți Gheorghe și Calinic de la Cernica*, pp. 279-306 și în volumul de față, pp. 101-125].

[19] *Infra* p. 62.

[20] Pr. dr. Nicușor Beldiman, „Identitatea isihastă a monahismului românesc reflectată în scrierile Sfinților Gheorghe și Calinic de la Cernica", *Mitropolia Olteniei*, 61 (2019), 1-4, p. 100.

[21] Despre acest subiect a se vedea Pr. dr. Ștefan Zară, „Receptarea Scării Sfântului Ioan în spiritualitatea isihastă a Sfântului Paisie de la Neamț", în: *Ziarul Lumina*, 1 apr. 2022, p. 11, <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-o-magial/receptarea-scarii-sfantului-ioan-in-spiritualitatea-isihasta-a-sfantului-paisie-de-la-neamt-170422.html>.

[22] *Infra* pp. 62-63.

pricină de tulburare şi de sminteală, să fie lăsaţi să plece; iar de se vor pocăi şi îndrepta, să fie reprimiţi cu dragoste: „Dară întorcând-se ei cu pocăinţă adevărată, să nu vă îngreţoşaţi trecându-i cu vederea, ci iarăşi întru cinstea lor să fie primiţi, nimic cevaşi [întrucâtva, oarecum] dosădindu-i [mustrându-i] pentru cele trecute”[23].

Treapta a treia: Necârtirea – călugării învrăjbitori, cârtitori, nestatornici să fie trecuţi la aspru canon; de nu vor arăta îndreptare, să fie lăsaţi să plece unde vor afla „locaş după râvna inimii”[24] sau „cunoscându-vă neputinţele, îndată să arătaţi şi cucernicie cu bună începătură, ca să nu vă şteargă nici din pomelnicul cel cu neadormită rugăciune”[25] sau, în cele din urmă, „de poftiţi a face plângere către stăpânescul scaun arhieresc, apoi cu atât mai bine, de vreme ce acolo dreptatea nu piere şi nici nu caută la faţă, ci mai ales face grabnică dreptate”[26].

Treapta a patra: Curăţenia neîncetată a sufletului prin rânduirea vieţii monahului după chipul unor sfaturi prefigurate în forma crucii: în partea de sus – toate numai cu binecuvântare; în partea de jos – toate cu spovedanie; în partea stângă – dreapta socoteală; în partea dreaptă – smerita înţelepciune; în centru – Cuminecarea de douăsprezece ori pe an[27].

Treapta a cincea: Ferirea de călugării străini şi cu purtări rele. Astfel, este necesară o atenţie sporită la primirea de noi vieţuitori în obşte, veniţi din alte mănăstiri; în chip special faţă de cei veniţi ca rasofori, care pot să nu aibă destulă evlavie şi să fie tot îndărătnici, precum şi la cei veniţi cu ranguri mai înalte sau schimnici, care pot arăta fălire cu schima şi multă învăţătură, aşteptând să fie slăviţi de

[23] *Infra* pp. 62-63.
[24] *Infra* p. 65.
[25] *Infra* p. 64.
[26] *Infra* p. 65.
[27] *Infra* pp. 65-68.

ceilalți viețuitori, „ale căror nepotrivite așezări nici vă sunt de folos a rămâne cu voi”[28].

Treapta a șasea: Ținerea în bună rânduială a mănăstirii. La această treaptă sunt date o serie de sfaturi (capete) pentru buna iconomie a așezământului de către cei rânduiți a conduce obștea și a hotărî ascultări fraților: să se sfătuiască la hotărârile mai grele cu duhovnicii, fiind de față și părinții aleși pentru împlinirea acelor lucrări; să fie rânduiți la fiecare slujbă câte trei oameni spre a se ajuta, iar de va fi treabă de robi sau scutelnici, peste doi dintre aceștia să fie un călugăr; să se încredințeze sarcinile după putința de împlinire a fiecăruia; să nu se dea sarcinile grele acelora ce nu le pot împlini sau se arată temători și posomorâți de primirea lor; să fie judecate greșelile fraților la ascultări nu numai cu asprime, ci și prin milostivire, mustrarea nefiind întru patimă, ci cu liniște și blândețe; să fie iarăși cel mai mare foarte atent asupra celor nestatornici, cărora nimic nu le place, asupra celor ce se închipuie prea isteți și pricepuți la toate și asupra acelora fără judecată și sătui de bine, care degrabă vor să fugă de la obște, ca să scape de toate poruncile, ascultările și nevoințele „din prea multa lor prostime”[29].

Treapta a șaptea: Atrage atenția asupra păstrării în Mănăstirea Cernica a tipicului starețului Paisie. Și această treaptă „este despărțită cu bun așezământ, după numărul celor șapte Laude, pentru cum să rămână obicei statornic a păzi pravila Bisericii și canonul cel rânduit pe la chilii”[30]; să se păstreze fără schimbare cele „prin diată afierosite”[31], după chipul celor întocmite de „părintele meu, chir Paisie”[32]; obștea mănăstirii să nu depășească nicidecum numărul de

[28] *Infra* p. 68.
[29] *Infra* p. 75.
[30] *Infra* p. 75.
[31] *Infra* p. 76.
[32] *Infra* p. 76.

103 frați[33]; să nu fie așezați în întâietăți călugări de alt neam decât români. Stareț să fie ales un român, indiferent că este pământean român [muntean], moldovean sau ungurean [ardelean]; grecii și slavenii [slavii] din obște să fie cinstiți la slujbele în sobor întocmai cu românii[34], toate fiind rânduite și împlinite frățește, inclusiv protiile la slujbe. Asemenea și privegherile să fie săvârșite măcar câte una de fiecare preot slujitor, „că, în tot lucrul, bine este a păzi cineva măsura"[35]. Această treaptă ne arată în ce consta tipicul alcătuit de starețul Paisie după „cel vechiu al Sfântului Munte Athos", după al Rusiei și după ce urmat pe atunci în ale noastre „două blagocestive țări"[36]. Toate acestea sunt foarte importante „pentru dezvoltarea tipicului bisericesc la noi, ținând îndeosebi seama că la regula starețului Paisie s-au unit aproape toate mănăstirile noastre în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea"[37].

În ce privește canonul rânduit a se face la chilii, starețul Gheorghe precizează: „Adică sau moliftele spre somn a le ceti, sau canonul Îngerului; și, deșteptându-vă, să cetiți iarăși sau icoasele Maicii Domnului, sau moliftele dimineții, întrucât și la închinăciuni dăm voie, sau 300 de cele mici să faceți, sau 100 de metanii de pământ [mari]. Așișderea să pogorâm hotarul milei și către cei cu totul slabi, ce nu sunt cărturari, sau 700 de închinăciuni mici să facă, sau 300 mari, păzind întocmai până la moarte această legătură. Afară de sâmbete, de duminici și de praznice cu dezlegare, că atunci nici pe la chilii metanii mari nu se fac, decât numai închinăciuni. Iar de se află cineva râvnitor iubind a le săvârși pe toate, <în>cât nimic să nu

[33] „Atâția câți vieţuiau la Cernica la vremea întocmirii diatei" (Pr. F. Șerbănescu, „Orânduirea vieții de obște...", p. 58).
[34] *Infra* p. 78.
[35] *Infra* p. 79; cf. și Pr. F. Șerbănescu, „Orânduirea vieții de obște...", pp. 57-59.
[36] *Infra* p. 76.
[37] D. Furtună, *Ucenicii starețului Paisie...*, p. 60.

rămână din cele rânduite acelei zile, acesta dinspre noi să fie slobod şi blagoslovit”[38].

După ce dă o serie de sfaturi legate de rânduiala săvârșirii privegherilor, spre sfârșitul scrierii sale, starețul Gheorghe cheamă pe toți fiii săi sufletești din obște să nu dea uitării cele înscrise în *diată*, păstrând toate cele rânduite: „să o scrieți pe tablele inimii voastre, că poate va prinde bine în vreme de mare nevoie”[39], rămânând în ascultare „care să nu fie trecută cu vederea până la sfârșitul vieții voastre”[40].

Ca element definitoriu al *Testamentului*, se distinge organizarea comunitară a obștii monahale pe fundamentul iubirii starețului față de obște, „pe toți deopotrivă”[41], izvorâtă din iubirea cea veșnică a Sfintei Treimi: „Și, iată, întru numele Tatălui, pildă m-am făcut între voi prin rodul dragostei, iubindu-vă pe toți deopotrivă. Întru numele Fiului, m-am supus de bună voie sub picioarele tuturor, ca să pot vâna prin răbdare sufletele voastre; întru numele Duhului Sfânt n-am lăsat simțurile a zbura peste hotarele firii, întrucât şi de voi mi s-a făcut milă, încălzindu-vă lângă bucuria inimii şi îndreptându-vă spre limanul mântuirii”[42]. Comentând acest fragment din *Testamentul* Cuviosului, Părintele Stăniloae nota: „Din puterea Tatălui, starețul Gheorghe a putut iubi pe toți din obște în mod egal, cum şi Tatăl îi iubeşte pe toți, fiind tuturor Tată; din puterea Fiului, a răbdat toate de la toți, ca pe toți să-i câștige; din puterea Sfântului Duh, a rămas apropiat de toți, în comuniune cu ei, ca să-i conducă pe toți împreună spre mântuire. E o teologie spirituală, care pune Sfânta Treime la baza unității întreite a sufletului și a comuniunii, care face din Sfânta Treime izvorul puterii de reunificare a sufletului întreit și a comuniunii celei strânse între persoanele care nu se confundă și nu

[38] *Infra* p. 87.
[39] *Infra* p. 92.
[40] *Infra* p. 93.
[41] *Infra* p. 58.
[42] *Infra* p. 58.

se stânjenesc în dezvoltarea lor. Armonia treimică e văzută ca baza strădaniilor pentru refacerea armoniei sufletești și sociale"[43].

Ascultarea și supunerea unuia față de altul reprezintă temelia virtuților vieţuirii monahale: „Deci, pe această treaptă a scării dintâi să o socotiți a fi chiar cea mai cuprinzătoare puternică poruncă, întru care se reazemă și toată începătura monahilor. Adică, asemeni întocmai cu suflarea, să cinstiți supunerea unul către altul: însă nu cu ceva interes neblagoslovit de Dumnezeu, ci numai spre folosul aproapelui, ca să împliniți și dragostea cea hotărâtă din lege"[44]. Se accentuează importanța ascultării față de stareț: „nicidecum fără de blagoslovenia povățuitorului obștii să nu cutezați a face măcar cât de mic lucru, după cum legiuiesc Sfinții Părinți, ci toate ostenelile voastre să treacă prin știrea lui, și atunci cu adevărat primite vor fi și înaintea lui Dumnezeu"[45].

Ucenicii trebuie să-și mărturisească de trei ori pe săptămână „cugetele cele mai ascunse și toate greșelile [...]. Pentru că de la cei necurățiți prin spovedanie, departe stă (zice) și mântuirea"[46].

În ceea ce privește Sfânta Împărtășanie, Sfântul Cuvios Gheorghe o recomanda de cel puțin douăsprezece ori pe an: „Și, iată, părinteşte vă îndrum ca să nu vă treacă nici o lună nefiind împărtășiți cu Dumnezeieștile Taine, ci toți de obște să vă îndeletniciți a vă împărtăși de 12 ori pe an, afară de neocolite pricini"[47].

Ucenicii sunt îndemnați să caute să-și agonisească cărți ziditoare de suflet, dacă voiesc să îndeplinească măcar ceva din rânduielile stareţului Paisie: „prin cărțile Sfinților Părinți, ale căror mărturii

[43] „Din sfaturile Stareţului Gheorghe de la Cernica", în: *Filocalia*, vol. VIII, p. 701, n. 1.
[44] *Infra* p. 62.
[45] *Infra* p. 65.
[46] *Infra* p. 66.
[47] *Infra* p. 67.

înaintea noastră stau de față, și citindu-le chiar cu de-amănuntul, veți afla tot iscusul"[48].

În ceea ce privește rugăciunea neîncetată a minții, Sfântul Cuvios Gheorghe se distanțează puțin de îndrumătorul lui duhovnicesc, Sfântul Paisie de la Neamț, prin accentul pe care acesta îl pune pe necesitatea îndrumării în meșteșugul aceste lucrări, spunând: „Însă și aceasta mi se cuvine a nu o tăinui despre voi, fiii mei, că mai ales trei odrasle de ale bunătății starețului meu pare-mi-se că nu veți putea în grab<ă> a le vedea rodind aici, nici a le câștiga așa numai prost [simplu] în scurtă vreme, fiindcă nici, eu mișelul, n-am fost gătit a le metaherisi [a practica], sau vrednic a porunci vouă să le faceți și să rămână ceva bun pe urma mea. Deci, pe cea dintâi odraslă să o pricepeți a fi chiar lucrarea minții: adică făclia cea nestinsă a îndreptării sufletului ceea ce povățuiește pe smeritul om către gânditorul Rai, și-l face cu stare deplin după măsura vârstei lui Iisus Hristos, care și departe se află de niște pătimași ca noi. Dar nici vă slobozesc a lua cuțit spre junghiere cercând taina lucrului, până ce veți mai depărta greutatea lipsirilor și veți agonisi cărți spre ajutor la meșteșugul ei. Pentru că, nefiind bine iscusiți, să nu vi se întâmple ceva mai rău și veți fi de râs vrăjmașilor draci, căci foarte cu anevoie nimeresc calea aceasta cei nedezbrăcați peste tot de materiile trupului, după cuvântul ce zice că: «Nu va locui Duhul lui Dumnezeu în oamenii aceștia, de vreme ce încă trup sunt și numai cele pământești caută» [cf. *Facerea* 6, 3]"[49]. Dacă Sfântul Paisie a introdus rugăciunea lui Iisus în viața de obște, Sfântul Cuvios Gheorghe de la Cernica nu respinge practicarea ei în mănăstirile cenobitice, însă adâncirea în această lucrare trebuie făcută doar sub supravegherea unui povățuitor sau măcar a deprinderii ei prin învățăturile cuprinse în cărțile Părinților isihaști, ferindu-i astfel pe cei începători de a cădea în diferite greșeli.

[48] *Infra* p. 92.
[49] *Infra* p. 76.

Însă și începătorii au datoria de a rosti rugăciunea neîncetată: „Însă și stihul cel legiuit călugărului toți de obște să-l aveți întru pomenire, adică, de-a pururea culcându-vă și sculându-vă, să ziceți așa: «Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul!»"[50].

Starețul Gheorghe introduce astfel, la Cernica și Căldărușani, mișcarea paisiană, deopotrivă duhovnicească și culturală, continuând tradiția starețului său, ajutat, așa cum se știe bine, de un alt ucenic al Sfântului Paisie, de ieromonahul Macarie, unul dintre cei mai buni traducători paisieni din limba greacă și limba latină, de la care însuși Sfântul Paisie de la Neamț ar fi aprofundat cunoștințele sale de limbă greacă.

Testamentul starețului Gheorghe, pe drept numit „documentul fundamental al *spiritualității cernicane*", tipărit pentru prima dată de către Casian Cernicanul în 1870, „cu acel greoi alfabet de tranziție ce nu se mai folosea aproape nicăieri, dar la care ținea autorul *Istoriilor Sfintelor Monastiri Cernica și Căldărușani*"[51], caracterizat de Nicolae Iorga ca fiind „o diată duhovnicească, o carte de sfătuire și îndreptare, destul de întinsă"[52], reprezintă „cea mai frumoasă și cea mai izbutită, literar vorbind, carte românească de învățătură duhovnicească"[53], dar și scrierea care a avut rolul cel mai important în răspândirea isihasmului paisian în Țara Românească.

---

[50] *Infra* p. 87.

[51] Arhim. Ciprian Zaharia, „Contribuția românească la sinteza paisiană. Paisianismul și spiritualitatea cernicană" în: Dan Zamfirescu (coord.), *Paisianismul – un monument românesc în istoria spiritualității europene*, București, Ed. Roza Vânturilor, 1996, p. 82 [studiu republicat în acest volum, pp. 269-292, aici pp. 282-283].

[52] N. Iorga, „Manuscriptele Mănăstirii Cernica", p. 227.

[53] C. Zaharia, „Contribuția românească la sinteza paisiană", p. 82 [în acest volum p. 283].